

1. რომის სახელმწიფოსა და სამართლის განვითარების პერიოდიზაცია.

რომის სახელმწიფოს ისტორია იყოფა შემდეგ პერიოდებად:

- 1) რექსების, ანუ მეფეთა ხანა (ჩვ.წ. 8-6 სს.)
- 2) რესპუბლიკის პერიოდი (ჩვ.წ. 5-1 სს.)
- 3) იმპერიის პერიოდი (ახ.წ. 1-5 სს.)

რომის სამართლის განვითარების პერიოდიზაცია:

- 1) არქაული პერიოდი (ჩვ.წ. 753-367 წწ.)
- 2) წინაკლასიკური პერიოდი (ჩვ.წ. 367-27 წწ.)
- 3) კლასიკური პერიოდი (ჩვ.წ. 27-284 წწ.)
- 4) პოსტკლასიკური პერიოდი (4-5 სს.)
- 5) იუსტინიანეს პერიოდი (527-565 წწ.)

2. შეადარეთ და განმარტეთ *ius publicum* და *ius privatum*, ულპიანეს მიხედვით რა/როგორ ურთიერთობებს აწესრიგებდნენ ისინი.

იუს პუბლიკუმ-საჯარო სამართალი, იუს პრივატუმ-კერძო სამართალი. ულპიანეს მიხედვით კერძო სამართალი ეხება და არეგულირებს ცალკეულ პირთა ინტერესებს, ხოლო საჯარო სამართალი - რომის სახელმწიფოს. ამრიგად, რომის კერძო სამართალი წარმოადგენს იმ ნორმების ერთობლიობას, რომელიც კერძო პირთა, ანუ ცალკეულ მოქალაქეთა ინტერესებს იცავს და არეგულირებს მათ უფლება-მოვალეობებს. საჯარო სამართალი იმ ნორმების ერთობლიობაა, რომელიც იცავდა და არეგულირებდა საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ინტერესებს. (რელიგიური წესების დაცვა, ქურუმთა უფლება-მოვალეობების, მაგისტრატების საქმიანობის მოწესრიგება.)

3. განმარტეთ და დაახასიათეთ *ius cviritum*, *ius civile*, *ius gentium*.

იუს გენციუმ-არის ხალხთა სამართალი, ანუ ის სამართალი რომელიც ბუნებითაა გონმა დააწესა ადამიანთა შორის და რომელსაც თანაბრად იცავს ყველა ხალხი. მისი განსხვავება ბუნებითი სამართლისაგან ადვილი გასაგებია, რადგან ეს უკანასკნელი საერთოა ყველა ცხოველისათვის, პირველი კი მხოლოდ ადამიანებისათვის.

იუს ცივილე-არის ის სამართალი, რომელიც ხალხმა დაადგინა საკუთარ სამართლად და წარმოადგენს რომელიმე კონკრეტული

სახელმწიფოს საკუთარ სამართალს.

იუს კვირიტუმ-სამართალს რომლითაც რომელი ხალხი სარგებლობს, ჩვენ ვუწოდებთ რომელთა ცივილურ სამართალს. ე.ი. სამართალს რომელსაც კვირიტები იყენებენ, რადგან რომაელები კვირიტებად იწოდებიან.

4. ულპიანეს თანახმად რამდენი ნაწილისაგან შედგება რომის კერძო სამართალი (ჩამოთვალეთ).

ულპიანეს მიხედვით რომის კერძო სამართალი შედგება სამი ნაწილისაგან: ბუნებითი სამართალი, ხალხთა სამართალი და ცივილური სამართალი.

5. ჩამოთვალეთ სამი უმაღლესი ორგანო რექსების ხანაში.

კურიის კრება (კომიცია კურიატა), სენატი და რექსი.

6. აღნიშნეთ რექსის ძირითადი ფუნქციები.

რექსი არის ტომის ბელადი, ჯარის წინამძღოლი, უმაღლესი მსაჯული და ქურუმი.

7. ჩამოთვალეთ სახალხო კრებები, რომელი იყო ძირითადი სახე რექსების ხანაში და რესპუბლიკის პერიოდში.

კურიის კრება, ცენტურიის კრება, ტრიბას კრება. ძირითადი სახე რექსების ხანაში იყო კურიის კრება, ხოლო რესპუბლიკის პერიოდში ცენტურიის სახალხო კრება.

8. ცენზორის ძირითადი ფუნქციები.

ცენზორის ძირითად მოვალეობებს შეადგენდა მოქალაქეთა განაწილება ცენტურიებსა და ტრიბებში-ქონებრივი ცენზის, ასაკისა და კლასობრივი კუთვნილების მიხედვით. ადგენდნენ სენატორთა სიებს, ახორციელებდნენ მეთვალყურეობას საზოგადოებრივ, საოჯახო და მორალურ წესრიგზე. ამ წესრიგთა დარღვევისათვის ცენზორებს გამოჰქონდათ საზოგადოებრივი გაკიცხვა. სამარცხვინო ქცევისთვის ადამიანები გადაჰყავდათ უფრო დაბალ ცენტურიასა თუ ტრიბაში. ისინი ხელმძღვანელობდნენ საფინანსო საკითხებსაც.

9. დაახასიათეთ სერვიუს ტულიუსის რეფორმები.

სერვიუს ტულიუსი რომის მეექვსე რექსია. მისი რეფორმები მიზნად ისახავდა პატრიციებსა და პლებებს შორის წინააღმდეგობის შერბილებას. მან გაატარა შემდეგი ღონისძიებები:

1) მთელი რომის მოსახლეობა, რათა წაეშალა ზღვარი პატრიციებსა და პლბეებს შორის, ქონებრივი ცენზის მიხედვით 6 ჯგუფად დაყო. პირველ ჯგუფში შედიოდნენ მოქალაქეები 100 000-ზე მეტი ქონებით და გამოჰყავდათ 80 ცენტურია. მეორე, მესამე და მეოთხე ჯგუფში მოქალაქეები 75, 50, 25 ათასზე მეტი ქონებით და გამოჰყავდათ 20 ცენტურია. მეხუთე ჯგუფში - 11 ათასზე მეტი ქონებით და გამოჰყავდათ 30 ცენტურია. მე-6 ჯგუფში ცხენოსნები და გამოჰყავდათ 18 ცენტურია და კიდევ იყო 5 ცენტურია (2 ხელოსანი, 2 მუსიკოსი და 1 პლორეტარების.) ცენტურია იყო სამხედრო, პოლიტიკური და საგადასახადო ერთეული. დაწესდა ცენტურიის სახალხო კრება (კომიცია ცენტურია).

2) სერვიუს ტულიუსმა აგრეთვე მთელი რომის ტერიტორია დაყო ტრიბებად, კერძოდ, დაარსდა 4 საქალაქო და 17 სასოფლო ტრიბა. და დაწესდა ტრიბის სახალხო კრება (კომიცია ტრიბიტა).

10. ჩამოთვალეთ მაგისტრატებისათვის დამახასიათებელი ძირითადი ნიშნები.

1) ვადიანობა, 2) უსასყიდლობა, 3) კოლეგიურობა, 4) ანგარიშვალდებულება.

11. დაახასიათეთ და შეადარეთ კონსულისა და დიქტატორის თანამდებობები.

კონსულის თანამდებობა დაწესდა მას შემდეგ რაც გაუქმდა რექსის თანამდებობა ჩვ.წ. 509 წელს. ირჩევდნენ ორ კონსულს ერთი წლის ვადით. თავდაპირველად მარტო პატრიცია უნდა ყოფილიყო კონსული, მოგვიანებით ერთ-ერთი აუცილებლად პლბეიც უნდა აერჩიათ. კონსულები სენატთან ერთად ამზადებდნენ და აწარმოებდნენ ომს, წყვეტდნენ ზავის საკითხებს, ნიშნავდნენ ოფიცრებს, იწვევდნენ ცენტურიებისა და ტრიბების კრებებს, ასევე სენატის კრებებს და მათ თავჯდომარეობდნენ. წარუდგენდნენ კანონპროექტებსა თუ ადმინისტრაციული ღონისძიებების პროექტებს სენატს. ინაწლებდნენ ქვეყანას თავისი მოქმედების სფეროებად. მათ მართმსაჯულების განხორციელების უფლებაც ჰქონდათ.

დიქტატორის დანიშვნა ხდებოდა ომის შემთვევაში ან კლასობრივი ბრძოლის გამწვავების პერიოდში წესრიგის

დასამყარებლად. დიქტატორს ნიშნავდა სენატი. ის ინიშნებოდა 6 თვით და მას ემორჩილებოდა ყველა მაგისტრი. მის მიერ გამოტანილი სიკვდილით დასჯის განაჩენი აპელაციას არ ექვემდებარებოდა. ის თავად ნიშნავდა მოადგილეებს. მოგვიანებით დიქტატორის დანიშვნის ხანგრძლივობა გაიზარდა.

12. ვინ განაგებდა დიოცეზსა და პროვინციას.

დიოცეზს განაგებდა ვიკარიუსი. პროვინციას – რექტორი.

13. ჩამოთვალეთ იმპერატორის კონსტიტუციის სახეები და განმარტეთ.

1) ედიქტები – ანუ მთელი მოსახლეობისათვის საერთო სავალდებულო განკარგულებები. 2) რესკრიპტები – ცალკეულ საქმეებზე გამოცემული განკარგულებები. 3) მანდატები – ანუ იმპერატორის მიერ მოხელეებისათვის მიცემული დავალებები, ინსტრუქციები. 4) დეკრეტები – ანუ იმპერატორის გადაწყვეტილებები მასთან შესულ სადავო საქმეებზე.

14. განმარტეთ ტერმინი *constitutio* და რა ეწოდებოდა პრეტორის მიერ გამოცემულ აქტებს.

კონსტიტუციო ეწოდება იმპერატორის მიერ გამოცემულ განკარგულებებს. პრეტორის მიერ გამოცემულ აქტებს კი დევ ეწოდება ედიქტები.

15. განმარტეთ ტერმინები ედიქტი და რესკრიპტი.

1) ედიქტები – ანუ მთელი მოსახლეობისათვის საერთო სავალდებულო განკარგულებები. 2) რესკრიპტები – ცალკეულ საქმეებზე გამოცემული განკარგულებები.

16. განმარტეთ მანდატი და დეკრეტი.

3) მანდატები – ანუ იმპერატორის მიერ მოხელეებისათვის მიცემული დავალებები, ინსტრუქციები. 4) დეკრეტები – ანუ იმპერატორის გადაწყვეტილებები მასთან შესულ სადავო საქმეებზე.

17. კანონი ციტირების შესახებ როგორც სამართლის წყარო.

მე-4 საუკუნიდან იურისტთა საქმიანობამ სამართალშემოქმედებითი ხასიათი დაკარგა. მოგვიანებით, 426 წელს იმპერატორ ვალენტინიანე მე-3-ეს დროს მიიღეს კანონი ციტირების შესახებ. ამ კანონის თანახმად, ამა თუ იმ საკითხის გადაწყვეტისას უნდა ეხელმძღვანელათ ხუთი შესანიშნავი იურისტის – გაიუსის, პაპინიანუსის, პავლუსის, ულპიანუსისა და მოდესტინუსის

შრომებით. საკითხი წყდებოდა ხმათა უმრავლესობით და თუ თანაბარი რაოდენობა გროვდებოდა ის მხარე იმარჯვებდა, რომლსაც პაპინიანუსი ემხრობოდა, რადგან მის აზრს უპირატესობა ენიჭებოდა.

18. დაასახელეთ და დაახასიათეთ რომელი იურისტების მოგვაწეობის ძირითადი მიმართულებები.

1) კავერე- იურიდიულ მოქმედებათა შესატყვისი ფორმულების ჩამოყალიბება. ფორმულების შედგენის ფუნქცია.

2) რესპონდერე-იურიდიულ საკითხებზე მოქალაქეთათვის რჩევის, კონსულტაციის, ახსნა-განმარტებების მიცემა, იურიდიული ნორმის შინაარსის გარკვევის ფუნქცია.

3) აგერე-ამა თუ იმ მხარის ინტერესების დაცვის ფუნქცია.

19. რას ნიშნავს პრეტორული სამართალი და რა ტერმინით აღინიშნებოდა ის.

პრეტორების მიერ გამოცემულმა ედიქტებმა სამართლის ცალკე სახე-პრეტორული სამართალი შეადგინა-იუს პრაეტორიუმ. მათ „საპატიო სამართალსაც“ ვუწოდებთ-იუს კონორარიუმ.

20. მუდმივი ედიქტი როგორც რომის სამართლის წყარო.

იმპერატორ ადრიანეს ინიციატივით 131 წელს კვესტორმა მოახდინა პრეტორის ედიქტების სისტემატიზაცია (კოდიფიკაცია).

კოდიფიცირებული ტექსტი მოიწონა იმპერატორმა, ხოლო სენატმა ის უცვლელად გამოაცხადა. „მუდმივ ედიქტში“ ასე უწოდეს კრებულს. შესწორებების გაკეთება მხოლოდ იმპერატორის პრეროგატივა იყო.

21. 12 ტაბულის კანონები როგორც რომის სამართლის წყარო.

რომიდან 10 კაცისაგან შემდგარი კომისია გაიგზავნა საბერძნეთში, ათენში, რათა სოლონის კანონმდებლობა შეესწავლათ. კომისიამ თავისი მისია შეასრულა, დაბრუნდა რომში და კანონთა 10 ტაბულა წარმოადგინა. ეს ტაბულები, გამოაკრეს საზოგადოების თავშეყრის ადგილზე. კანონთა ტექსტის გაცნობისას აღმოჩნდა რომ კანონები სრულყოფილი არ იყო და დამატებით კიდევ ორი დაფა შეიქმნა. კანონთა ძირითად წყაროს წარმოადგენდა ადათები. მას ვერ ვუწოდებთ კრებულს რადგანაც ერთ კონკრეტულ დარგს არ აწესრიგებს ნორმები. 12 ტაბულის სისტემა შეგვიძლია ასე წარმოვიდგინოთ: 1,2,3-ტაბულაში მოცემულია სამოქალაქო პროცესის საკითხები, 4,5-ეძღვნება საოჯახო და სამემკვიდრეო სამართალს, 6,7-

სანივთო და ვალდებულებით სამართალს, 8,9-სისხლის სამართალს, 10-საკრალურ/საეკლესიო სამართალს, 11,12-წარმოადგენს დამატებებს.

22. დაახასიათეთ და განმარტეთ corpus iuris civilis შემადგენლობა.

- 1) ინსტიტუციები-სამართლის ელემენტარული სახელმძღვანელო,რომელიც გამოიყენებოდა იურიდიულ სასწავლებლებში სწავლების პირველ წელს. ინსტიტუციებს კანონის ძალა აქვს. მისი დანიშნულებაა სამართლის საფუძვლების შესწავლა არა მონათხრობის მიხედვით, არამედ ინსტიტუციებში ჩამოყალიბებული დებულებების საფუძველზე. ინსტიტუციები შედგება 4 ნაწილისაგან: სამართლის სუბიექტები,სანივთო სამართალი,ვალდებულებითი სამართალი,საოჯახო და მემკვიდრეობითი სამართალი.
- 2) დიგესტები, ანუ პანდექტები-რომაელ იურისტთა შრომებიდან ამოკრეფილი ფრაგმენტების კრებულია.მასში შეტანილია 40 რომელი იურისტის შრომებიდან ამოკრეფილი ცალკეული გამონათქვამები და მოსაზრებები.თითოეული წიგნი იყოდა ტიტულებად,ანუ თავებად, ხოლო თავები-ფრაგმენტებად. ცნებების დიგესტებში შეტანისას კრებულის შემდგენს მიზნად დაუსახავს მათ შორის წინააღმდეგობა არ ყოფილიყო, მიუხედავად იმისა, რომ ერთსა და იმავე საკითხზე სხვადასხვა იურისტს სხვადასხვა აზრი ჰქონდა. დიგესტები ინკორპორაციის სახეს ატარებს.
- 3) იუსტინიანეს კოდექსი-კრებულის ამ ნაწილს ზოგი იმპერატორის განკარგულებებს უწოდებს,ზოგი კიდევ კონსტიტუციებს. იუსტინიანეს კოდექსი სულ 12 წიგნისაგან შედგებოდა. იუსტინიანეს კოდექსის პირველ წიგნში მოცემულია საეკლესიო სამართლის საკითხები,დანარჩენ წიგნებში კიდევ სამოქალაქო სამართლის,სისხლის სამართალისა და სახელმწიფო მმართველობის საკითხები.
- 4) იუსტინიანეს კოდიფიკაციის მე-4 ნაწილს შეადგენს ნოველები. იუსტინიანემ მოახდინა სამართლის სხვადასხვა დარგის მოდერნიზაცია. კოდიფიკაციის იმ ნაწილს კიდევ სადაც დამატებები და სიახლეები შევიდა ნოველები ეწოდა.

23. რომელი საკანონმდებლო ძეგლები შეიქმნა იუსტინიანეს კოდექსის გადამუშავების შედეგად.

- 1) ეკლოგა (740 წ.)
- 2) ბაზილიკა (8-9 სს.)
- 3) პროხეირონი (1300 წ.)
- 4) კონსტანტინე არმენოპულოს 1345 წლის ექვსწიგნეული.

24. ჩამოთვალეთ და დაახასიათეთ პირთა სამი სტატუსი, რას ნიშნავს ტერმინი caput.

კაპუტ ნიშნავს უფლებაუნარიანობას.

- 1) თავისუფლების სტატუსი-სტატუს ლიბერტატის (თავისუფალი/არათავისუფალი)
- 2) მოქალაქეობის სტატუსი-სტატუს ცივიტატის (რომის მოქალაქე/არარომელი)
- 3) საოჯახო სტატუსი-სტატუს ფამილიე (ოჯახის სრულუფლებიანი უფროსი/ ხელქვეითი)

25. რა სახის ცვლილებები შეიძლება მომხდარიყო პირთა სტატუსში capitum deminocium.

პირთა სტატუსში ცვლილებას ეწოდება კაპიტუსი. შემდეგი ცვლილებები შეიძლებოდა მომხდარიყო: მაქსიმალური-თავისუფლების სტატუსში, საშუალო-მოქალაქეობის სტატუსში, მინიმალური-საოჯახო სტატუსში.

26. დაასახელეთ და დაახასიათეთ რომის მოქალაქეთა ორი ძირითადი უფლება.

1) ქორწინების უფლება 2) კომერციის, ანუ ქონების შეძენისა და გასხვისების უფლება. რომის მოქალაქეებიდან ნებისმიერს ჰქონდა მინიჭებული როგორც ქორწინების ასევე კომერციის უფლება თუ ის აკმაყოფილებდა ქმედუნარიანობის ცენზს. ქმედუნარიანობის მოთხოვნიდან გამომდინარე დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა ასაკსა და შერაცხადობის საკითხს.

27. დაახასიათეთ ქმედუნარიანობა და მისი შეზღუდვის საფუძვლები.

ქმედუნარიანობის მოთხოვნიდან გამომდინარე დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა ასაკსა და შერაცხადობის საკითხს. რომის სამართლის მიხედვით არაქმედუნარიანად ითვლებოდნენ 7 წლამდე ასაკის პირები. 7-14 წლამდე ასაკის პირებს ყიდვა-გაყიდვისა და ქონების

შეძენის უფლება ჰქონდათ. 14-25 წლამდე კიდევ მიჩნეულები იყვნენ სრული ქმედუნარიანობის მქონე პირებად. რაც შეეხება შერაცხადობას, ეს გულისხმობს ისეთ მდგომარეობას როცა პირი ჯამრთელია და ანგარიშს უწევს თავის მოქმედებას.

არაქმედუნარიანად ითვლებიან

ჭკუასუსტები, გამფლანგველები, სულით ავადმყოფები, უპატიოსნო და უსირცხვილო ადამიანები და ზნედაცემულები. ქალები უფრო ნაკლები ქმედუნარიანობით სარგებლობენ კაცებთან შედარებით.

28. ჩამოთვალეთ რომის მოქალაქეობის მიღების გზები.

დაბადებით, გააზატებით, ნატურალიზაციით (ჩუქებით).

29. ჩამოთვალეთ რომის მოქალაქეობის შეწყვეტის გზები.

გარდაცვალებით, ტყვედ ჩავარდნით, დანაშაულის ჩადენის შედეგად სისხლის სამართლის სასჯელის შეფარდებისას, რომიდან განდევნისას.

30. დაახასიათეთ და შეადარეთ ლათინებისა და პერეგრინების უფლებრივი მდგომარეობა.

ლათინებად თავდაპირველად იწოდებოდა ლაციუმში მცხოვრები ხალხი. ისინი უძველესი დროიდან ცხოვრობდნენ ლაციუმში და როცა დაიპყრეს მერეც განაგრძეს. მათ მიეცათ უფლება კომერცია ეწარმოებინათ და სასამართლოში თავიანთი სახელით გამოსულიყვნენ. მათ რომაელთან ქორწინების უფლებაც ჰქონდათ. მოგვიანებით მიიღეს მოქალაქეობა და გაქრნენ. მეორე კატეგორიის ლათინები რომის კოლონიებსა და პროვინციებში ცხოვრობდნენ. მათაც მიიღეს მოქალაქეობა, მაგრად არ ჰქონდათ რომაელთან ქორწინების უფლება. მესამე კატეგორიის ლათინებში შედიოდნენ გააზატებული პირები პოლიტიკურად უუფლებოები.

პერეგრინებს მიეკუთვნებიან რომის პროვინციებში ის მცხოვრებნი, რომელთაც არც ლათინთა უფლებები ჰქონდათ და არც მოქალაქეობა. ასეთები იყვნენ რომის მფლობელობაში მყოფ ტერიტორიაზე მცოხვრებნი რომლებმაც ქვეშევრდომობა არ მიიღეს ან დაისაჯნენ და რომიდან განიდევნენ.

31. ჩამოთვალეთ მონობის დამყარების გზები.

დაბადებით მონობა, სამხედრო ტყვეობა, მონად გაყიდვა, მონად დასჯა.

32. დაახასიათეთ მონის უფლებრივი მდგომარეობა.

მონა არ წარმოადგენდა სამართლის სუბიექტს. ის სამართლის ობიექტად მიიჩნეოდა, რადგან ნივთთან იყო გათანაბრებული. მას მოლაპარაკე იარაღს უწოდებდნენ. მონათმფლობელი უფლებამოსილი იყო მონა ეყიდა ან გაეყიდა, გაეცვალა, გაეჩუქებინა, გაექირავებინა, მზითევში გაეტანებინა, ფიზიკურად გაენადგურებინა. მონათმფლობელს სახელმწიფო არ ზღუდავდა მონის მიმართ რა სახის თვითნებობაც არ უნდა გამოეყენებინა. მონას არავითარი იურიდიული უფლება არ ჰქონდა.

33. ჩამოთვალეთ მონობის შეწყვეტის გზები.

მონათმფლობელი საჯაროდ აცხადებდა მაგისტრის წინაშე მონის განთავისუფლებას, ბანოს შეჰყავდა 5წლიან აღრიცხვათა სიაში მოქალაქეთა ნაწილში, მონათმფლობელის ანდერძი სადაც ის გააზატებულად აცხადებდა მონას.

34. რას ნიშნავს „პეკულიუმი“.

პეკულიუმი არის მონათმფლობელის ის ქონება, რომელიც სამართავად და სარგებლობის მოსატანად ჩაბარებული ჰქონდა მონას.

35. განმარტეთ „კოლონი“ და „კოლონატი“.

მიწის იჯარით ამღებს კოლონი ეწოდებოდა. მიწის არენდორს, წვრილ ფერმერს კოლონატი ეწოდებოდა.

36. დაახასიათეთ იურიდიული პირი რომის სამართალში.

რომის სამართალი ერთმანეთისაგან არ მიჯნავდა იურიდიულ და ფიზიკურ პირებს და აგრეთვე არ არსებობდა იურიდიული პირის განმარტება. მიუხედავად ამისა სასამართლოს დროს განასხვავებდა ინდივიდუალური პირისა და კორპორაციების, გაერთიანებების, საწარმოებისა და ორგანიზაციების საქმეებს. რესპუბლიკის დროს კერძო კორპორაციების წარმოშობას სენატის თანხმობა სჭირდებოდა. ის კანონიერი იყო სენატისა და იმპერატორის თანხმობების შემთხვევაში. კერძო სამართლის შემთხვევაში იურიდიული პირი ისევე აღიქმებოდა როგორც ფიზიკური პირი. ცალკე პირთა გამოსვლა არ იწვევდა კორპორაციის მოშლას. კორპორაციის ქონება განკერძოებულია მისი წევრთა ქონებისაგან. კორპორაცია სხვა პირებთან ურტიერთობას ფიზიკური

პირის/პირების მეშვეობით ამყარებს. იურიდიული პირის საქმიანობა შეწყდება თუ: დასახულ მიზანს მიაღწია და ამ მიზნით იქნა შექმნილი, მისი საქმიანობა კანონსაწინააღმდეგოა და წევრების რიცხვი 3-ზე ნაკლებია.

37. დაახასიათეთ და შეადარეთ ერთმანეთს cum manu და sine manu.

კუმ მანუ ქორწინების დროს ცოლი გადადიოდა ქმრის ხელისუფლებაში (ან ქმრის მამის ხელისუფლებაში თუ თავად ქმარი იყო მამაზე დამოკიდებული/მამის ხელიუფლებაში.) და იყო შვილების მდგომარეობაში. თავდაპირველად ქმრის უფლება განუსაზღვრელი იყო, შემდგომ ცოლის მოკვლისა და გაყიდვის უფლება დაკარგა. ცოლის მთელი ქონება ქმრის ხელში გადადიოდა და განქორწინების შემთხვევაში ოჯახში შეტანილი ქონება უკან არ უბრუნდებოდა.

სინე მანუ ქორწინების დროს კი ცოლი რჩებოდა თავისი ოჯახის მამის დაქვემდებარებაში, ან რჩებოდა დამოუკიდებელ პირად, თუ ასეთი იყო გათხოვებამდე. ის იღებდა ქმრის წოდებას და მეუღლის საცხოვრებელი ადგილი სავალდებულო იყო მისთვის. მეუღლეთა ქონება გაყოფილი იყო. ცოლის ქონების მართვა ქმარს მხოლოდ მისი თანხმობით შეეძლო. ცოლის შენაძენიც მის ქონებაში გადადიოდა.

38. რას ნიშნავს „კონკუბინატი“.

კანონით დაშვებული, ქალისა და მამაკაცის თანაცხოვრება, რომელიც კანონიერი ქორწინების მოთხოვნებს არ პასუხობდა.

ხანგრძლივ, ფაქტობრივ თანაცხოვრებას.

39. ჩამოთვალეთ ქორწინების პირობები იუს კონუბიდან.

- 1) იუს კონუბიი
- 2) მხარეთა თანხმობა
- 3) ასაკი
- 4) არ უნდა ყოფილიყო სულით ავადმყოფი
- 5) მხარეები არ უნდა ყოფილიყვნენ ქორწინებაში
- 6) ნათესაური კავშირების არქონა
- 7) სენატორის შვილს არ შეეძლო გააზატებულზე და თეატრის მსახიობზე დაქორწინება
- 8) პროვინციის მაგისტრატის წარმომადგენელს არ შეეძლო

პროვინციის მცხოვრებზე დაქორწინება

9) საქორწინო რიტუალი (ცოლის შეყვანა ქმრის სახლში).

40. ჩამოთვალეთ ქორწინების შეწყვეტის გზები. (განქორწინების გზები)

1) ერთ-ერთი მეურლის გარდაცვალება

2) ერთ-ერთი მეუღლის მიერ მოქალაქეობის ან თავისუფლების დაკარგვა

3) განქორწინება (ღალატი, მკვლელობის მცდელობა, სქესობრივი ცხოვრებისათვის უვარგისობა, მონასტერში აღკვეცა.)

41. დაახასიათეთ მეუღლეთა პირადი და ქონებრივი უფლებები.

კუმ მანუ ქორწინების დროს ცოლი გადადიოდა ქმრის ხელისუფლებაში (ან ქმრის მამის ხელისუფლებაში თუ თავად ქმარი იყო მამაზე დამოკიდებული/მამის ხელიფულებაში.) და იყო შვილების მდგომარეობაში. თავდაპირველად ქმრის უფლება განუსაზღვრელი იყო, შემდგომ ცოლის მოკვლისა და გაყიდვის უფლება დაკარგა. ცოლის მთელი ქონება ქმრის ხელში გადადიოდა და განქორწინების შემთხვევაში ოჯახში შეტანილი ქონება უკან არ უბრუნდებოდა.

სინე მანუ ქორწინების დროს კი ცოლი რჩებოდა თავისი ოჯახის მამის დაქვემდებარებაში, ან რჩებოდა დამოუკიდებელ პირად, თუ ასეთი იყო გათხოვებამდე. ის იღებდა ქმრის წოდებას და მეუღლის საცხოვრებელი ადგილი სავალდებულო იყო მისთვის. მეუღლეთა ქონება გაყოფილი იყო. ცოლის ქონების მართვა ქმარს მხოლოდ მისი თანხმობით შეეძლო. ცოლის შენაძენიც მის ქონებაში გადადიოდა.

მზითევის მიმართ დადგინდა განსაზღვრული სამათლებრივი რეჟიმი. ცოლ-ქმარს შორის იღებოდა ზეპირი შეთანხმება, რომლის მიხედვითაც ქმარი იღებდა თავის თავზე ვალდებულებას დაებრუნებინა მზითევი ქორწინების შეწყვეტის შემთხვევაში. თუ ასეთი შეთანხმება არ იყო მზითევი იურიდიულად რჩებოდა ქმარის საკუთრებაში, თუმცა ქმარი ანდერძით უტოვებდა მას ცოლს. მოგვიანებით ქორწინების შეწყვეტის შემთხვევაში მზითევი ნებისმიერ შემთხვევაში უბრუნდებოდა ცოლს.

42. მამის ხელისუფლების წარმოშობის გზები (ჩამოვთვალოთ).

- 1) კანონიერ ქორწინებაში შვილის დაბადებით
- 2) დაკანონებით
- 3) შვილად აყვანით

43. მეურვეობა და მზრუნველობა რომის სამართალში ვის ენიშნებოდა.

რომში მშობლებს შეეძლოთ თავიანთი არასრულწლოვანი შვილებისათვის ანდერძით დაენიშნათ მეურვეები, ეს წესი ეხებოდა მამის გარდაცვალების შემდეგ დაბადებულ ბავშვებსაც. ანდერძით მეურვედ შეიძლებოდა დანიშნულიყო არამარტო ოჯახის მამა, არამედ შვილიც, ასევე საკუთარი მონაც, გააზატების შემდგომ. შეშლილი და 25 წელს მიუღწეველი პირი - გამოჯამრთელების ან 25 წლის შესრულების შემდგომ. მეურვის დანიშვნა შეიძლებოდა გარკვეული დროით ან პირობით. 12 ტაბულის კანონების თანახმად, თუ პირს მეურვე ანდერძით არ დაენიშნებოდა, მის მეურვეებად აგნატები გამოდიოდნენ. იგივე მოხდებოდა მაშინაც, თუ მეურვედ დანიშნული პირი მოანდერძის სიცოცხლეშივე გარდაიცვალა. მამები, თავისი ხელისუფლებისაგან განთავისუფლებული ბავშვების მეურვეებად განიხილებოდნენ. თუკი ვინმეს მეურვე საერთოდ არ ყავდა, მას კონსული, პრეტორი ან პლებსის ტრიბუნი უნიშნავდა. ობოლს (არასრულწლოვანს) მეურვის თანხმობა სჭირდება ზოგ საქმეში, ზოგში კი-არა. თუ ობოლს ვინმე რამეს აჩუქებს ან მიცემას დაჰპირდება თანხმობა არ არის საჭირო. თუ ობოლი სვას დაჰპირდება რამეს მაშინ საჭიროა, რადგან ობოლს თავისი მდგომარეობის გაუარესება მხოლოდ მეურვის თანხმობით შეუძლია. ობოლსა და მეურვეს შორის სასამართლო დავისას ინიშნებოდა მზრუნველი პროცესის დასრულებამდე. მეურვეობა წყდებოდა: სრულწლოვანების მიღწევისას, თუ არასრულწლოვანს შვილად აიყვანდნენ, პირობით დანიშნული მეურვის ვადის გასვლით, მეურვის ან ობოლის გარდაცვალებისას, მეურვის მოქალაქეობის ან თავისუფლების დაკარგვისას, თუ მეურვე არასანდო პირად იქნებოდა მიჩნეული. მზრუნველებს იგივე მაგისტრატები ნიშნავდნენ, რომლებიც მეურვეებს. ანდერძით მზრუნველი არ ინიშნებოდა, ხოლო ასეთი ანდერძის არსებობისას ის პრეტორს უნდა დეკრეტით დაემტკიცებინა. მზრუნველი ენიშნებოდათ შემლილებს, მფლანგველებს, (თუნდაც 25

წელ გადაცილებულები
ყოფილიყვნენ),გონებასუსტებს,ყრუებს,მუნჯებს და ქრონიკული
სენით დაავადებულებს. მზრუნველი არასრულწლოვანს ენიშნებოდა
იმ შემთხვევაში, თუ მეურვე მოვალეობას ვერ ასრულებდა, რადგან
მეორე მეურვის დანიშვნაარ შეიძლებოდა.

44. ჩამოთვალეთ მამის ხელისუფლების შეწყვეტის გზები.

- 1) მამის გარდაცვალებით
- 2) შვილის გარდაცვალებით
- 3) ოჯახის მამის მიერ თავისუფლების ან მოქალაქეობის დაკარგვის
შემთხვევაში.
- 4) შვილის მიერ საპატიო თანამდებობის დაკავებით. (კონსული)
- 5) ემანსიპაციით (შვილის თანხმობით), ემანსიპაცია შესაძლო იყო:
იმპერატორის რესკრიპტით, ოჯახის მამის განცხადებით, ხანგრძლივი
ფაქტობრივი მდგომარეობით.

By Achi Javakhishvili
Good luck!